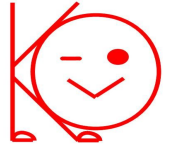

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

Speerpuntennotitie

Inleiding

Het kleuteronderwijs vormt het fundament voor de rest van de hele schoolloopbaan, van lees- en rekenonderwijs tot en met examens of een proefschrift. Het schept de voorwaarden waarin het jonge kind zich de basisvaardigheden eigen kan maken, als voorbereiding op het latere schoolse leren.

Hierbij spelen beweging en zintuiglijke waarneming een belangrijke rol; beide ontwikkelen zich op basis van neurologische processen en staan ten dienste van de psychologische ontwikkeling.

Zoals het best gebouwde huis op een slecht fundament uiteindelijk scheef gaat staan of gescheurde muren krijgt, loopt een kind zonder stevige basis vroeg of laat vast.

De basis moet worden gevormd door vrij spel en veel beweging, maar ook door voorwaardenscheppend onderwijs in lezen, schrijven en rekenen.

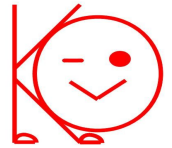
Maar het allerbelangrijkste is dat het onderwijs aansluit op de ontwikkeling van het kind.

Deze notitie toont de speerpunten van de WSK bij haar inspanningen voor passend onderwijs aan het jonge kind. Het is een pleidooi om met goed kleuteronderwijs als basis, een bijdrage te leveren aan het oplossen van de huidige problemen in het onderwijs. Met name het lerarentekort en het te lage niveau van de basisvaardigheden vragen om drastische veranderingen.

Dominante opvattingen en praktijken m.b.t. het onderwijs aan het jonge kind	Speerpunten WSK m.b.t. het onderwijs aan het jonge kind
Ontwikkelingstheorieën	
<p>De doorgaande leerlijn waarmee de komst van het basisonderwijs en daarmee de opheffing van de aparte kleuterschool werd gepromoot, wordt bepaald door vooraf vastgestelde en meetbare doelen en wordt niet afgestemd op de ontwikkeling van het individuele kind. Deze manier van onderwijzen vergt veel herhaling (vooral bij kinderen die ergens niet aan toe zijn).</p>	<p>Het is de psychologische ontwikkeling van een kind die in feite de doorgaande leerlijn bepaalt. Een kleuter ontwikkelt zich door vrij te spelen, zonder vooraf opgelegde doelen. Dit is een voorwaarde voor de sociale, emotionele, creatieve, zintuiglijke, motorische, taal-, reken- en persoonlijke ontwikkeling, net als voor de neurologische ontwikkeling. Het zelfvertrouwen groeit doordat er fouten mogen worden gemaakt en weer opnieuw kan worden begonnen zonder afwijzing.</p>
<p>In de jaren 20 van de vorige eeuw poneerde Philip Kohnstamm de misvatting dat de intelligentie géén zich ontwikkelend vermogen zou zijn. Kohnstamms idee is verder uitgewerkt door Martinus Langeveld en heeft aan de universiteiten een tijdlang gestalte gekregen in de theorie van Otto Selz. Selz' theorie is rond 1970 – betrekkelijk geruisloos! – vervangen door de leer van de zone van de naaste ontwikkeling van Lev Vygotskij. De afgelopen jaren is er in deze geest een accentverschuiving waarneembaar van Vygotskij's zone-leer naar Directe Instructie van Siegfried Engelmann.</p>	<p>Dat intelligentie een ontwikkelend vermogen is, blijkt uit proeven. Als voorbeeld nemen we het schrijven. Als kinderen tussen 3 en 8 jaar bijvoorbeeld namen schrijven blijkt dat er vier principiële opeenvolgende verschillende schrijfwijzen voorkomen:</p>

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

Speerpuntennotitie

	<p> Jonge peuter Lotta van 3 jaar en 3 maanden schrijft <i>vrijvormig</i>.</p> <p> Oudere peuter Anke van 4 jaar en 1 maand 'Anke' en 'Paul' (broer) <i>met eigen figuren</i>.</p> <p> Kleuter Bo van 5 jaar en 4 maanden schrijft 'Bo' en 'Indy' (vriendinnetje) <i>spiegelbeeldig</i>.</p> <p> Jong schoolkind Anke Lakerkerk van 7 jaar en 1 maand schrijft <i>conventioneel</i>.</p>
<p>Testpsychologie zou echte wetenschap zijn, vergelijkbaar met de natuurwetenschappen waarin immers ook wordt gerekend. Testpsychologie staat aan de basis van de onderwijsdoelen en 'effectief bewezen lesmethodes' zoals beschreven in het Regeerakkoord.</p> <p>Het resultaat wordt gebruikt om te bepalen of het kind (of de school) voldoet aan de norm en niet wat het individuele kind nodig heeft. Helaas begint dat al bij het consultatiebureau waarbij kinderen die afwijken van de curve meteen een label krijgen opgeplakt dat in veel gevallen niet juist blijkt te zijn.</p>	<p>De ontwikkeling van jonge kinderen gebeurt fasegewijs en het concrete verloop ervan per kind is van zoveel factoren afhankelijk dat het onmogelijk is deze ontwikkeling in statistieken te vangen en van daaruit het onderwijs vorm te geven. Jonge kinderen ontwikkelen zich van de ene psychologische structuur naar een volgende. Door te onderzoeken op welk punt zij zich bevinden in hun ontwikkeling en daarop aan te sluiten, kan de leerkracht optimaal en passend onderwijs aanbieden. Daarvoor wordt de ontwikkeling gevolgd door observaties en wordt het onderwijs aan de hand van deze observaties vormgegeven.</p>
<p>Opleiding leerkrachten jonge kind</p>	
<p>De 4-jarige pabo besteedt weinig aandacht aan het onderwijs aan het jonge kind. Veel leerkrachten zijn daardoor onbewust en soms bewust onbekwaam (wel bevoegd maar niet bekwaam).</p>	<p>Kennis over de psychologische ontwikkeling van het jonge kind is een noodzakelijke voorwaarde voor het geven van goed onderwijs op het niveau van deze groep. Daarom: een pabo die aanvankelijk ongedeelde is en waarin studenten vervolgens kiezen voor de afstudeerrichting 'Jong kind' of 'Ouder kind', met veel ruimte voor praktijkervaring. Eenvoudig toegankelijke mogelijkheid tot certificering in de andere afstudeerrichting voor het behalen van een volledige bevoegdheid.</p>
<p>Pabo-studenten schrikken vaak terug voor het werken met kleuters. Anderen zouden daar juist graag voor kiezen omdat het werken met oudere kinderen niet bij hen past. Beiden besluiten nu vaak zich daarom maar niet aan te melden, wat sinds het opheffen van de KLOS het (oplopende) lerarentekort deels verklaart.</p>	<p>Om zoveel mogelijk studenten gemotiveerd te houden binnen de pabo en het lerarentekort terug te dringen is differentiatie nodig voor onderwijs aan het jonge kind én onderwijs aan het oudere kind.</p>
<p>Op de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) wordt weinig gedoceerd over motorische</p>	<p>Gedegen kennis bij ALO-afgestudeerden over de vroege motorische ontwikkeling van het</p>

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

Speerpuntennotitie

ontwikkeling van het jonge kind en de samenhang met de neurologische ontwikkeling.	jonge kind en de effecten op de neurologische ontwikkeling.
Onderwijsaanbod jonge kind	
Er wordt gewerkt met leerdoelen en tussendoelen van de SLO die meer op basis van statistiek dan op grond van de psychologische ontwikkeling tot stand zijn gekomen.	Het lokaal wordt uitnodigend aangekleed met uitdagende hoeken. Er wordt thematisch gewerkt met een rijk en gevarieerd ontwikkelingsaanbod. Ook het opruimen van werkjes en hoeken is een goede oefening in het kader van de ontwikkeling van taakbewustzijn en sociaal gedrag.
Middels observatie-instrumenten wordt geregeld, bijvoorbeeld halfjaarlijks, afgevinkt waar het kind staat in de vorderingen van allerlei gedragsindicatoren. Hiervoor worden signaleringslijsten gebruikt.	De ontwikkeling van het kind wordt zowel in psychologisch als in gedragsmatig opzicht bijgehouden naar aanleiding van dagelijkse observaties tijdens vrije en gerichte activiteiten. Deze observaties vormen de basis van het leerlingvolgsysteem, dat bij voorkeur tevens een ontwikkelingsvolgsysteem is.
Er wordt toegewerkt naar wat het kind zou moeten kunnen en weten om in groep 3 te kunnen starten met de methodes die daar gebruikt worden.	De nadruk in groep 1 en 2 ligt op vrij spel en op voorwaardenscheppend onderwijs, afgestemd op de ontwikkeling van elk kind afzonderlijk. Voorbereidend op het aanvankelijk leren.
Te vaak stromen kinderen door naar groep 3 ondanks dat zij nog onvoldoende rijp zijn om de stof in groep 3 te kunnen volgen en/of om in sociaal en/of emotioneel opzicht in groep 3 te kunnen functioneren. Deze kinderen hebben later veel interventie en remediëring nodig. Daar hangt ook nog eens een onnodig prijskaartje aan.	Het kind dat de voorwaarden voor lezen en rekenen nog niet beheerst, krijgt middels verlenging in groep 2 meer tijd om zich voor te bereiden op groep 3. Dit gebeurt door middel van veel vrij spel binnen en buiten en de gebruikelijke voorwaardenscheppende oefeningen. Pas als het kind er aantoonbaar klaar voor is, gaat het door naar groep 3. Een onderbouw met groep 1-2 en 3 met daarin een geleidelijke overgang naar het aanvankelijk leren heeft onze voorkeur.
In een poging de ontwikkeling te versnellen krijgen kinderen onderwijs bóven hun ontwikkelingsniveaus door bijvoorbeeld gebruik te maken van trainingsmethodes zoals Directe Instructie. Het kind krijgt hierin extra instructie op school of in de weekeinden en vakanties thuis of een digitale interventie – met veel herhalingen. Als het kind er niet aan toe is wordt de stof op deze manier wellicht wél uit het hoofd geleerd, maar beklijft niet, doordat het inzicht ontbreekt.	Er wordt tijdens het spelen en werken een rijke leeromgeving gecreëerd om de ontwikkeling optimale kansen te bieden. Spelen is een scheppend proces dat van binnenuit komt en een oefenplaats is. Dat wil zeggen: het kind leert creatief te zijn en vindt daardoor oplossingen voor problemen. Alleen voor een kind dat ergens aan toe is geldt: 'Jong geleerd is oud gedaan'.

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

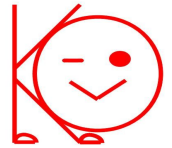
Speerpuntennotitie

<p>Er worden interventies gepleegd tijdens het vrije spel met als doel het behalen van taal- en rekendoelen, zonder dat is nagegaan of het kind wel aan die doelen toe is.</p>	<p>Door het creëren van een rijke leeromgeving en meespelen <i>zonder</i> het spel te verstoren, volgt en begeleidt de leerkracht het kind in zijn ontwikkeling.</p>
<p>Er wordt geoefend op letterkennis. In sommige leerlijnen staat dat een kind aan het eind van groep 2 '16 letters moet kunnen herkennen en benoemen' met de irreële bedoeling om zo een goede start te genereren in groep 3 en achterstanden te voorkomen. Kinderen verschillen dan vaak meer dan een jaar in leeftijd, maar aan hen worden ten onrechte dezelfde eisen gesteld.</p>	<p>Gezien de neurologische en psychologische ontwikkeling wordt in de groepen 1 en 2 de nadruk gelegd op lees- en rekenvoorwaarden, namelijk met voorwaardenscheppend onderwijs. De aandacht gaat naar veel bewegen, voorlezen, klank- en vormoefeningen, rijmen, versjes en tel- en ordeningsspelletjes.</p>
<p>Er wordt veel tweedimensionaal met werkbladen gewerkt. Ook voor ruimtelijke oriëntatie wordt gericht geoefend door middel van tweedimensionale werkbladen.</p>	<p>De neurologische ontwikkeling volgend wordt in de kleuterbouw de nadruk gelegd op het spelen en werken in en ervaren van de driedimensionale ruimte. Om de ruimtelijke oriëntatie en voorbereidend rekenen te ontwikkelen is vrij (buiten)spelen in een rijke omgeving van belang, net als - liefst dagelijkse - spellessen en gymuren.</p>
<p>De normen voor afmetingen van (speel)lokalen in nieuwbouw zijn verlaagd. Door ruimtegebrek verdwijnen zand- en watertafels en speeltoestellen. Kinderen moeten vaak vaste opdrachten uitvoeren, die goed of fout zijn en waarin geen ruimte is voor het vinden van eigen, ook goede of goede-in-wording oplossingen en dus voor creativiteit.</p>	<p>Er is voldoende fysieke ruimte en tijd om vrij te spelen en te ontdekken door middel van gevarieerd speelmateriaal. Het is voor de ontwikkeling belangrijk dat kinderen problemen tegenkomen die met gissen-en-missen en met creativiteit door henzelf opgelost kunnen worden.</p>
<p>Er wordt aan symptoombestrijding gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • druk kind, ADHD ⇒ medicatie • slechte spraak ⇒ logopedie • motorische achterstand ⇒ fysiotherapie 	<p>Geen symptoomaanpak, maar kijken naar het hele kind. Zoeken naar de oorzaak van stagnatie in de ontwikkeling om op natuurlijke wijze het kind te helpen. Dit door meer bewegingsvrijheid en gerichte bewegingsoefeningen aan te bieden. En door actief uit te nodigen tot gesprekjes.</p>

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

Speerpuntennotitie

En dan nog dit

1. In het regeerakkoord van 2017 was afgesproken dat de pabo's zouden gaan differentiëren tussen 'Jong Kind' en 'Ouder Kind', zodat de psychologische ontwikkeling theoretisch herkend wordt en er praktisch mee gewerkt kan worden. De WSK is ervan overtuigd dat dit zal bijdragen aan het oplossen van de onderwijscrisis en wil dat deze afspraak alsnog uitgevoerd wordt. Bovendien zal het helpen om het lerarentekort te verminderen (zie hierboven).
2. In het verdrag van de Universele Rechten van het Kind, door de VN aangenomen op 20 november 1989, neemt het recht op spelen een belangrijke plaats in. De WSK is van mening dat dit recht op spel meer serieuze aandacht zou moeten krijgen.
3. Van de kleutertoetsen weten nog niet alle scholen dat ze tot de verleden tijd behoren. Daarom moeten voorlichters, besturen, specialisten, gemeentes en bedrijven dat ook weten en mogen zij niet meer vragen naar toetsresultaten.
4. Wij merken dat er in het veld veel mythes als feiten worden gezien en vice versa. Dat is gebleken ten aanzien van de doorstroom van groep 2 naar groep 3. Ter verduidelijking heeft OCW het boekje 'Doorstroom van kleuters' gepubliceerd.

Bronnen

- Berkhout, Louise; Spelen serieus nemen, rijke spelsituaties creëren in groep 1 t/m 8.
- Bouwman, A. Houtsma, S. Mulder, M. Wanningen, K.; Van thematisch werken naar thematiseren.
- Brouwers, Helma; Kiezen voor het jonge kind.
- Goorhuis-Brouwer, Sieneke; Peuters en kleuters zijn geen leerlingen; Alles op zijn tijd, het jonge kind in pedagogisch perspectief; Spelonderwijs, ontwikkeling en opvoeding van het jonge kind; Peuters en kleuters onder druk, de ziekmakende effecten van de toetscultuur.
- Grift van der, Betsy; Kinderkoppie, Peuteren en kleuteren, Jongensbrein – meisjesbrein, De lastige kleuter, De kleutervriendelijke school.
- Vervaet, Ewald; Naar school, Basisonderwijs met en zonder basis.
- Zijderdijn, Lenny; Breinontwikkeling door beweging.
- www.wsk-kleuteronderwijs.nl
- <https://onderwijsdatabank.nl/94605/doorstroom-van-kleuters/>